

6. Бубенко П.Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку: Монографія / Бубенко П.Т. – Харків: НТУ «ХПІ», 2002. – 316 с.

7. Семиноженко В.П. Новый регионализм / В.П. Семиноженко, Б.М. Данилишин – К. : Наукова думка, 2005. – 158 с.

8. Волосюк М. Підвищення ефективності регіонального управління інноваційним розвитком / Марина Волосюк // Економіст – 2006. – №8. – С.58-61.

9. Бубенко П.Т. Інноваційний розвиток регіонів / П.Т. Бубенко, О.Б. Снісаренко. Монографія. – Х.: Форт, 2009. – 160 с.

10. Стороняньська І.З. Міжрегіональна економічна інтеграція в Україні: теоретико-методологічні засади дослідження і регулювання: Автореф. дис.... д-ра екон. наук. – Львів, 2010. – 40 с.

11. Хумаров О.А. Методологічні підходи до визначення конкурентоспроможності українських регіонів на міжнародних ринках / О.А. Хумаров // Економічні інновації. – 2009. – № 38. – С. 220-229.

12. Пономаренко В.С. Багатовимірний аналіз соціально-економічних систем / В.С. Пономаренко, Л.М. Малярець. – Харків: ХНЕУ, 2009. – 384 с.

Отримано 14.10.2010

УДК 330.341.1 : 338.439

Л.В. ДЕРМАНСЬКА

Тернопільський національний економічний університет

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Розкрито роль інновацій в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Особливу увагу приділено негативним тенденціям інноваційної економіки України та запропоновано шляхи її розвитку. Зокрема, здійснено аналіз інноваційного розвитку України протягом 2000-2009 рр.

Раскрыта роль инноваций в обеспечении конкурентоспособности предприятий. Особое внимание уделено негативным тенденциям инновационной экономики Украины и предложены пути ее развития. В частности, осуществлен анализ инновационного развития Украины на протяжении 2000-2009 гг.

In the article the role of innovations is exposed in providing of competitiveness of enterprises. The special attention is spared the negative tendencies of innovative economy of Ukraine and the ways of its development are offered. Specifically the analysis of innovative development of Ukraine is carried out during 2000-2009.

Ключові слова: економічна стійкість, інновації, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, фінансування.

На даний час Україна розвивається як країна з високою часткою сировинних галузей промисловості, де переважає сфера низьконаукоємного матеріального виробництва. Відомо, що рівень розвитку країни залежить від рівня розвитку інноваційної діяльності, тому впровадження інновацій у ринкову економіку є одним із наймогутніших важелів конкурентної боротьби та економічного зростання підприємств.

Саме інноваційний шлях розвитку дозволить стабілізувати і розвивати діяльність підприємств, забезпечить Україні гідне місце у світовому співтоваристві та вихід із затяжної кризи.

Проте, на сьогоднішній день існує велика кількість бар'єрів щодо одержання підприємствами доступу до передових технологій. Така ситуація зумовлена неналежними умовами для ефективного здійснення інноваційної діяльності, а саме, перешкодами фінансового, політичного, правового характеру, підвищенням ступеня відкритості національної економіки поряд із посиленням інтеграційних процесів у світовій економіці. Тому питанню інноваційного розвитку підприємств необхідно приділяти все більшу увагу, оскільки тільки через такий розвиток можливе досягнення конкурентних переваг на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Сьогодні інновації стають ключовим чинником розвитку для більшості підприємств, тому важливо, що вітчизняні науковці акцентують свої дослідження на особливостях інноваційних процесів, пов'язаних з поліпшенням всього виробничо-господарського потенціалу підприємств та економічного стану України загалом. Зокрема, вагомими є пошуки у цьому напрямку таких науковців, як О.І.Амоші, Ж.А.Говорухи, О.В.Кіктенка, М.Д.Корілько, Д.В.Солохи, Л.Федулової [1-4, 7, 8]. Однак масштаби та рівень наукової розробки національних інноваційних пріоритетів, пошук основних чинників, які гальмують інноваційну діяльність підприємств та обґрунтування механізмів залучення інновацій в Україну, залишаються недостатніми.

Мета даної роботи полягає у дослідженні інноваційної діяльності як важливого фактора розвитку українських підприємств та вагомості нововведень в діяльності суб'єктів господарювання.

При дослідженні даної проблематики, слід, перш за все, звернути увагу на чинники, які впливають на стійкість та конкурентоспроможність підприємства, а саме :

- положення підприємства на фінансовому ринку;
- виробництво продукції, що користується попитом;
- якість продукції;
- потенціал підприємства в діловій співпраці;
- ступінь залежності від зовнішніх кредитів і інвесторів;
- наявність неплатоспроможних дебіторів;
- інноваційна діяльність;
- ефективність господарських і фінансових операцій [6].

Вищеперелічене дає змогу ще раз підтвердити важливість впливу інноваційних процесів у забезпеченні високих показників діяльності та розвитку стійких конкурентних переваг підприємства. В свою чергу, на формування інноваційної діяльності впливає державне регулювання даного процесу в усіх проявах [3].

Інновації, як результат інноваційної діяльності, з одного боку, повинні бути орієнтовані на краще, більш повне задоволення запитів споживачів, а з іншого – на отримання певного економічного ефекту.

Але, на жаль, за даними більшості експертів-науковців стан інноваційної діяльності в Україні відзначається нестабільністю. Основною причиною різкого зниження показників інноваційної діяльності промислових підприємств є саме перехідний період в економіці країни.

Підтвердженням такого становища є наступні статистичні дані в Україні за 2000-2009 рр. (рис.1) [9].

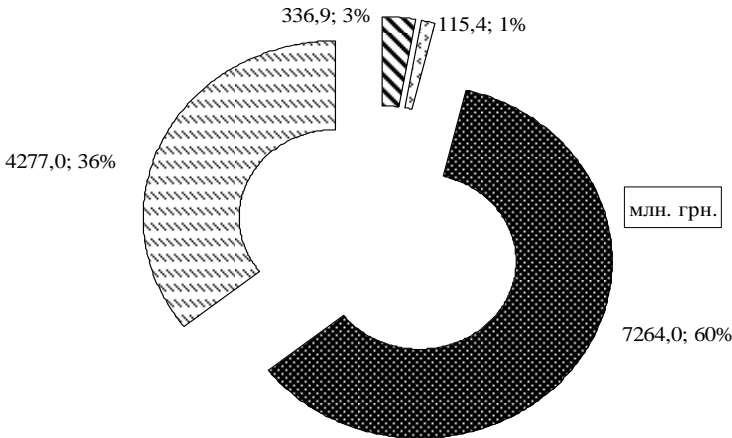

Рис.1 – Динаміка питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації та обсягів фінансування інновацій в Україні за 2000-2009 рр.

Цей рисунок дає змогу прослідкувати чітку тенденцію зростання обсягів фінансування за 2000-2008 рр. для впровадження інновацій в Україні. Так, обсяги фінансування за 2008 р. (11994,2 млн. грн.) порівняно з 2000 р. (1757,1 млн. грн.) зросли на 10237,1 млн. грн. або у 6,8 рази. Хоча обсяги фінансування за даний період зберігали напрямки зростання, однак внаслідок економічної кризи вони різко зменшилися до 7949,9 млн. грн., що звичайно не забезпечує достатнього розвитку інноваційних процесів в Україні. З іншого боку, протягом 2001-2005 рр. відбулося зменшення числа промислових підприємств, які впрова-

дживали інновації на 6,6 %, а з 2005-2007 рр. збільшилася на 3,3%. Для порівняння у США, Японії, Німеччині та Франції частка інноваційних підприємств становить 70-80% від їх загальної кількості. Коли в Україні рівень інноваційної активності промислових підприємств у 2007 р. становило 11,5% від їх кількості, тоді як у 2004 р. – 10,0%, 2005 р. – 8,2% , 2006 р. – 10,0 %, 2008 р. – 10,8%, 2009 р. – 10,6%.

В контексті висвітлення даного питання доцільно акцентувати увагу на джерела фінансування інноваційних процесів, що дасть змогу в більшій мірі оцінити стан інноваційного ринку України (рис.2) [9].

■ Державний бюджет □ Іноземні інвестиції ■ Власні кошти □ Інші джерела

Рис.2 – Структура джерел фінансування інноваційного розвитку в Україні за 2008 р.

Із структури джерел фінансування інноваційної діяльності українських підприємств за 2008 р. видно, що власні кошти підприємств в загальному обсязі фінансового забезпечення інноваційної діяльності становлять 7264,0 млн. грн., що у відносному співвідношенні до загального обсягу фінансування становить 60 %, у свою чергу, спостерігається надто низька доля фінансування із державного бюджету – 336,9,8 млн. грн. (3%) [9].

З іншого боку, структура джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств в Україні 2009 р. порівняно з 2008 р. зазнала змін як в абсолютному, так і відносному значеннях (рис.3). Якщо взяти до уваги обсяги фінансування за рахунок іноземних інвестицій, то їх частка суттєво зросла – на 18%, але тільки за рахунок скорочення у 3,8 рази інших джерел фінансування (2008 р. – 4277,0 млн. грн., 2009 р. –

1140,6 млн. грн.), а у відносному значенні – на 22% [9]. Як видно, фінансування інноваційного розвитку в Україні за рахунок коштів державного бюджету досить мізерне та ще й зазнає скорочення. Проаналізувавши дану ситуацію, можна констатувати тільки одне, що з боку держави не робиться ніяких спроб для стимулювання інноваційних процесів в Україні, що прямо впливає на конкурентоспроможність підприємств.

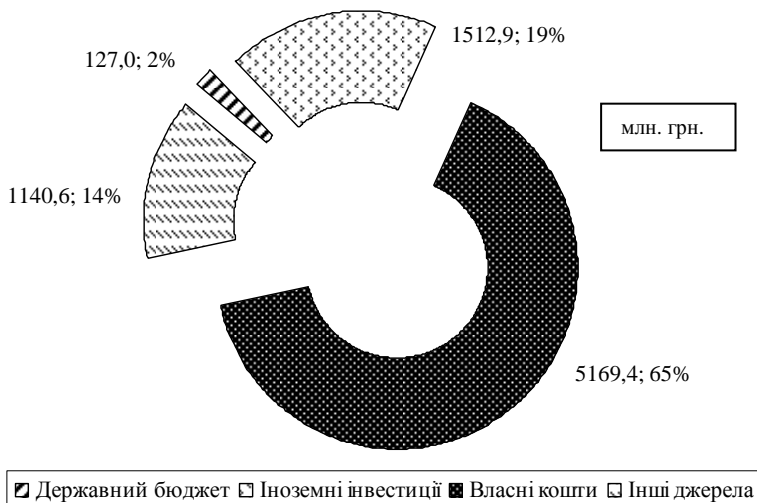

Рис.3 – Структура джерел фінансування інноваційного розвитку в Україні за 2009 р.

Причиною такого становища є, практично, відсутність належних умов для ефективного здійснення інноваційної діяльності. Перешкоди фінансового, політичного, правового, організаційного характеру постають на шляху здійснення безперервного та ефективного інноваційного розвитку підприємств. У свою чергу державою повинна проводитись різностороння політика нововведень, оскільки інновації є результатом комплексу заходів наукового, організаційного, економічного, фінансового, технічного та іншого спрямування. Тому для забезпечення стабільності, конкурентоспроможності та рентабельності підприємств, будь-які вжиті заходи повинні бути взаємопов'язаними та своєчасно реалізованими [4].

Так, важливо виділити чинники, що негативно впливають на інноваційний розвиток підприємств в Україні:

- відсутність достатніх джерел фінансування;

- високі кредитні ставки;
  - недостатність інформації про ринки збуту;
  - слабка зацікавленість виробників у впровадженні нових розробок;
  - нестача коштів для розроблення та впровадження нововведень;
  - недосконалість податкової системи та пільгового режиму для здійснення інноваційної діяльності;
  - міграція фахівців високого рівня, науковців у США, Німеччину та інші країни Європи;
  - інноваційна політика не має чіткої спрямованості у вирішенні конкретних економічних проблем регіонів, у їхній реструктуризації з врахуванням ринкових чинників;
  - відсутність науково-методологічної бази формування інноваційної системи;
  - державне управління інноваційною діяльністю здійснюється без чітко сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку, інтегралу її реалізації, послідовної на вираженій зовнішньої та внутрішньої економічної політики;
  - пріоритети інноваційного розвитку проголошені формально, механізми їх реалізації не відпрацьовані;
  - нескоординованість дій суб'єктів інноваційної діяльності;
  - базове законодавство, необхідне для формування в Україні розвинутого ринку інноваційної продукції, вже значною мірою створено, його практичне використання стримується вкрай недостатньою інфраструктурою, нерозвиненістю системи захисту інтелектуальної власності;
  - повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції;
  - продукція високотехнологічних галузей не знаходить збуту в інших галузях через великий технологічний відрив і відсутність мотивації до її використання, що суттєво знижує ефект інновацій.
- Але не дивлячись на всі перераховані негативні тенденції, доцільно здійснити наступні шляхи для розвитку інноваційної економіки:
- розробити і запровадити надання пільг промисловим підприємствам, які впроваджують і реалізують інноваційну продукцію;

- поширити практику надання іншим підприємствам середньо - строкових кредитів зі знижкою кредитної ставки;
- мотивувати працівників до інноваційної діяльності;
- політика підприємства повинна мати інноваційну спрямованість;
- вдосконалити нормативно-правову базу для забезпечення розвитку інноваційної системи України;
- органічно включити всі окремі елементи інноваційного розвитку в єдину активно і цілеспрямовано функціонуючу національну інноваційну систему, що можливо лише за умови дії потужних системоутворюючих факторів;
- створити високоефективну систему телекомунікацій, запровадити новітні методи передачі та обробки інформації в усіх сферах людської діяльності, забезпечити як найшвидшу інтеграцію України в світовий інформаційний простір;
- формувати загальнодержавні системи автоматизованого пошуку, збору, накопичення, аналітичної обробки, систематизації, консолідації, зберігання, розповсюдження і надання інформації в сфері науково-технологічного та інноваційного розвитку, єдиної системи обліку електронних інформаційних ресурсів держави;
- забезпечити через систему інформаційних ресурсів НІС широкомасштабне використання існуючого науково-технічного доробку (зокрема, баз даних НДДКР) щодо його інноваційного впровадження та підвищення рівня науково-технічного потенціалу у сфері інноваційної діяльності;
- прискорити використання або впровадження (іноді й на безприбуткових засадах) нововведень;
- здійснити ефективну інвестиційну, податкову та амортизаційну політику;
- визначити території інноваційного розвитку, як територій у межах одного чи декількох муніципальних утворень, основу економічного розвитку яких складає створення та реалізація конкурентноспроможної наукомісткої продукції, а також надання послуг по її створенню;
- підготовку кадрів високої кваліфікації для високотехнологічних галузей, а також менеджерів інноваційної діяльності [5].

Впровадження запропонованих напрямів активізації інноваційної діяльності в Україні, можливе за умов активної участі держави в реалізації даних цілей. Саме це дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності промислових підприємств, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва, ефективно використовувати внутрішні та залучені зовнішні інвестиції в інноваційній діяльності. Крім того, впровадження інновацій на підприємствах сприятиме розширенню асортименту продукції, створенню нових ринків збуту в Україні, збереженню і розширенню традиційних ринків збуту, забезпеченню відповідності сучасним правилам і стандартам, зростанню виробничих потужностей, поліпшенню умов праці [1].

Дослідивши вагомість інноваційного процесу в забезпеченні конкурентоспроможності промисловості та стабільності підприємств України, можна стверджувати, що інноваційна діяльність відіграє вирішальну роль в максимізації прибутку підприємства, головного чинника його економічної стійкості.

Однак проведений аналіз свідчить про зниження інноваційної активності підприємств України, до того ж фінансування інноваційної діяльності підприємств здійснюється переважно за рахунок власних коштів, адже державне фінансування та підтримка дуже мізерні. Причинами такого стану є, насамперед, такі чинники: недостатнє економічне стимулювання інноваційної діяльності та відсутність державної підтримки інноваційних структур; недостатня нормативно-правова врегульованість питань розвитку інноваційної інфраструктури; заорганізованість процедури державної реєстрації, ліцензування, сертифікації; несформованість загальнодержавної інфраструктури інформаційного забезпечення інноваційної діяльності; відсутність належного фінансування для здійснення масштабних технологічних змін; безсистемність та непослідовність в реалізації державної інноваційної політики.

Для вирішення існуючих проблем та забезпечення успішної реалізації інновацій на підприємствах необхідно здійснити: упорядкування та вдосконалення законодавства, що регламентує діяльність інноваційного підприємництва та адаптацію нормативно-правової бази інноваційної діяльності до принципів і норм Європейського Союзу; формування та розвиток діяльності системи виробничо-технологічного забезпечення, сертифікації і просування розробок; сприяння відновленню функціонування патентних підрозділів на підприємствах державної форми власності; створення підрозділів з питань охорони інтелектуальної власності в центральних органах виконавчої влади; удосконалення та спрощення процедури експертизи та реєстрації іннова-

ційних структур та їх проектів; активізацію інвестиційної діяльності для розвитку інноваційної інфраструктури.

Таким чином, створивши умови для розвитку в країні інноваційної економіки, держава зможе забезпечити конкурентоспроможність і економічну стійкість підприємств. Тільки інноваційні процеси забезпечать успішну діяльність підприємств України, що, у свою чергу, сприятиме економічному зростанню, підвищенню добробуту громадян, здійсненню державою ефективної соціальної політики, наближенню її до європейських стандартів.

1.Амоша О.І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. І. Амоша // Економіст. – 2005. – №6. – С.28-33.

2. Говоруха Ж.А. Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України / Ж. А. Говоруха // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №8 – С.107-111.

3.Кіктенко О.В. Формування передумов реалізації переваг інноваційної діяльності / О. В. Кіктенко // Економіка і держава. – 2007. – №3 – С.67-70.

4.Корілько М.Д. Інновації в діяльності суб'єктів господарювання / Корілько М. Д. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №5. – С.149-154.

5.Новицький В.С. Імперативи інноваційного розвитку / В. С. Новицький // Економіка України. – 2007. – №2. – С.45-52.

6.Пляскіна А.І. Оцінка конкуренції та конкурентоспроможності суб'єктів харчової промисловості / А. І. Пляскіна // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 2. – С.52-59.

7.Солоха Д.В. Інноваційний розвиток як запорука забезпечення економічного зростання / Д. В. Солоха // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 6 (72). – С.26-32.

8.Федулова Л.І. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України / Л. І. Федулова // Економіка України. – 2008. – №7. – С.24-36.

9.Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [hth // www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

Отримано 18.09.2010

УДК 330.101

С. І. ШТЕФАН

Харківська національна академія міського господарства

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Розглядається проблема ефективної реалізації інноваційного потенціалу країни, проведення інвестиційної політики, направленої на забезпечення умов конкурентоспроможності й економічного зростання, спрямованість науково-інноваційної діяльності на винахідництво, створення принципово нових видів продукції і технологій.

Рассматривается проблема эффективной реализации инновационного потенциала страны, проведения инвестиционной политики, направленной на обеспечение условий конкурентоспособности и экономического роста, направленность научно-инновационной деятельности на изобретательство, создание принципиально новых видов продукции и технологий.